การวิเคราะห์การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่: กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ

Analyzing Strategic Educational Management through Place-Based Innovation: An Integrative Conceptual Framework

โสรยา อาแซ[1]*

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ[1]

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ[1]

*e-mail: soraya6037@gmail.com

Soraya Asae[1]

Rungchatchadaporn Vehachart[1]

Faculty of Education, Thaksin University[1]

Received: *December 13, 2025,* ***Revised:*** *February 16, 2026,* ***Accepted:*** *March 2, 2026*

บทคัดย่อ

พลวัตของสังคม เทคโนโลยี และบริบทพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สถานศึกษาต้องเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารที่สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ปัญหาสำคัญ คือ การขาดกรอบแนวคิดเชิงระบบที่อธิบายกลไกการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ และเพื่อศึกษากรอบแนวคิดที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิเคราะห์เอกสารเชิงลึก โดยคัดเลือกวรรณกรรมระหว่าง ปี ค.ศ. 2020–2025 จากฐานข้อมูล Scopus, Web of Science, ERIC และ Google Scholar เพื่อสกัดองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ แนวคิดหลัก กลยุทธ์การดำเนินงาน ปัจจัยส่งเสริม และข้อจำกัดเชิงบริหาร ผลการวิจัยชี้ว่า นวัตกรรมเชิงพื้นที่มีบทบาทสำคัญต่อการปรับโครงสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยกลยุทธ์ที่โดดเด่นประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ฐานชุมชน การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งพัฒนานวัตกรรม ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความพร้อมด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กรด้านนวัตกรรม และการพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ ช่องว่างทรัพยากร ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง ผลการสังเคราะห์จากการศึกษานี้ได้นำเสนอกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ ซึ่งมีคุณูปการต่อการขยายองค์ความรู้ด้านการบริหารการศึกษาเชิงบริบท และสามารถใช้เป็นกรอบอ้างอิง เชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้กำหนดนโยบายในการออกแบบกลยุทธ์การพัฒนา สถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การวิจัยในอนาคตควรเน้นการศึกษาผลกระทบระยะยาว และการเปรียบเทียบข้ามบริบท เพื่อยืนยันประสิทธิผลของนวัตกรรมเชิงพื้นที่ในระบบการศึกษาที่หลากหลาย

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา นวัตกรรมเชิงพื้นที่ การเรียนรู้ฐานชุมชน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

Abstract

Rapid transformations in social, technological, and spatial structures have intensified the challenges confronting educational institutions, particularly in developing management strategies that align with the capacities and limitations of their respective areas. A critical research gap lies in the absence of a comprehensive conceptual framework that explains how place-based innovation can be systematically integrated into educational management. This study aims to review and analyze literature related to school management through area-based innovation, and to examine a conceptual framework that serves as a guideline for developing effective and sustainable school management driven by area-based innovation. An in-depth documentary analysis was conducted using academic publications from 2020 to 2025 retrieved from Scopus, Web of Science, ERIC, and Google Scholar. The analysis focused on extracting key conceptual constructs, implementation strategies, enabling conditions, and administrative constraints. The findings indicate that place-based innovation substantially enhances the alignment between educational practices and local sociocultural and environmental dynamics. Four strategic approaches emerged: community-based learning, Geographic Information Systems (GIS) integration, flexible learning-space design, and innovation-oriented strategic leadership. Success factors include stakeholder collaboration, technological readiness, an innovation-supportive organizational culture, and sustained teacher competency development. Major constraints involve resource disparities, limited specialized expertise, and resistance to organizational change. The synthesis results of this study present an integrated conceptual framework for school management through place-based innovation. This contributes to the expansion of knowledge in context-specific educational administration and serves as a policy and practical reference for school administrators and policymakers in designing sustainable school development strategies aligned with local contexts. Furthermore, future research should emphasize long-term impact studies and cross-contextual comparisons to validate the effectiveness of place-based innovation across diverse educational systems.

Keywords: Educational Management; Place-based Innovation; Community- based Learning; Strategic Leadership

บทนำ

ในยุคการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่รวดเร็ว การบริหารสถานศึกษาได้เผชิญกับความท้าทายที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงแต่ต้องส่งมอบความรู้ทางวิชาการแก่ผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังต้องพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรม และเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน (Chaemchoy, 2020)

การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่จึงกลายเป็นแนวทางที่ได้รับความสนใจอย่างมากในวงการศึกษาทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่โลกต้องเผชิญกับการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งได้เร่งให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาและการใช้นวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (Ibrahim, Susanto, Haghi, & Setiana, 2020)

นวัตกรรมเชิงพื้นที่ในบริบทการศึกษา หมายถึง การนำแนวคิด เทคโนโลยี และวิธีปฏิบัติใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารสถานศึกษา โดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ ชุมชน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เกี่ยวข้อง (Smith, & Johnson, 2023) การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ไม่ได้หมายความเพียงการนำ

เทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างคุ้มค่า

การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม การจัดการองค์กรแบบมีส่วนร่วม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีกลยุทธ์ (Sitthisomjin, Somprach, & Phuseeorn, 2019) ซึ่งโรงเรียนได้รับความเป็นอิสระมากขึ้นในการตัดสินใจด้านต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป (Limsuwannarot, Chanma, & Jarujittipan, 2024) ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาสมรรถนะในการจัดการนวัตกรรมและการออกแบบกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทบทวนและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ และเพื่อระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่

2. เพื่อศึกษาและสังเคราะห์กรอบแนวคิดของแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นกรอบอ้างอิงเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้กำหนดนโยบาย

ทบทวนวรรณกรรม

การบริหารสถานศึกษาและนวัตกรรม

การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างจากอดีตอย่างมีนัยสำคัญ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นผู้จัดการที่เน้นการควบคุม ไปสู่การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งเสริมนวัตกรรมและการเรียนรู้ขององค์กร (Hoque, 2025) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ (Place-based Educational Innovation Strategy) หมายถึง ชุดของการตัดสินใจและวิธีการบริหารจัดการที่สถานศึกษาออกแบบและนำไปปฏิบัติเพื่อสร้าง ความสอดคล้องระหว่างกระบวนการเรียนรู้ ทรัพยากรองค์กร และเทคโนโลยี กับศักยภาพ บริบท และความต้องการ ของพื้นที่ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาที่มีความหมาย ยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรสังคม

การบริหารแบบมุ่งเน้นโรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management) ได้กลายเป็นแนวทางที่แพร่หลายโดยมอบอำนาจให้โรงเรียนในการตัดสินใจด้านหลักสูตร งบประมาณ และบุคลากร การศึกษาของ Bakar, Lee, & Parveen (2023) จากข้อมูล PISA ใน 57 ประเทศ พบว่า การให้อิสระแก่โรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาบรรยากาศของโรงเรียน โดยเฉพาะเมื่อโรงเรียนได้รับอิสระด้านการประเมินนักเรียน การรับนักเรียน และการจัดการวินัย

นวัตกรรมทางการศึกษาต้องอาศัยการจัดการอย่างเป็นระบบ Sitthisomjin et al., (2019) พบว่า ปัจจัยการจัดการนวัตกรรมที่สำคัญประกอบด้วยภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ขององค์กร การจัดการทรัพยากร และนวัตกรรมของโรงเรียน ซึ่งทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญ

แม้งานวิจัยส่วนใหญ่จะสะท้อนความสำเร็จของการเรียนรู้ฐานพื้นที่และเทคโนโลยี GIS ในการเชื่อมโยงผู้เรียนกับชุมชนและนวัตกรรมท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพยังคงติดหล่มความเหลื่อมล้ำทางทรัพยากรและการขาดทักษะเฉพาะทางของครูในการจัดการความซับซ้อนเชิงพื้นที่ ส่งผลให้จำเป็นต้องพัฒนากรอบการบริหารจัดการที่ผสานความเป็นอิสระทางวิชาการเข้ากับบริบทเฉพาะถิ่น เพื่อเปลี่ยนข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ให้เป็นพลังในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

การเรียนรู้ฐานพื้นที่และเทคโนโลยี

การเรียนรู้ฐานพื้นที่เป็นแนวทางที่เน้นการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้กับสถานที่จริงและบริบทชุมชนท้องถิ่น Ariel, Cohen, & Davidovitch (2023) อธิบายว่า แนวทางนี้มุ่งปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยสร้างความเชื่อมโยงที่มีความหมายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อย่างไรก็ตาม วิสัยทัศน์ของโรงเรียนควบคู่กับความเป็นอิสระของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสู่ความสำเร็จ แม้จะมีความแตกต่างในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแต่ละพื้นที่

การวิจัยของ Jones (2025) เกี่ยวกับการบูรณาการ STEM ในโรงเรียนชนบทห่างไกล แสดงให้เห็นว่า ครูใช้วิธีการฐานพื้นที่ที่เป็นนวัตกรรม โดยนำระบบนิเวศท้องถิ่น การเกษตร และอุตสาหกรรมมาสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและดึงดูดความสนใจ แม้จะเผชิญความท้าทายด้านทรัพยากรและความโดดเดี่ยวทางภูมิศาสตร์

เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการเรียนการสอนแบบฐานพื้นที่ López-Meneses, Palomero-Ilardia, Pelícano-Piris, & Morales-Cevallos (2025) พบว่า GIS สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบดื่มด่ำและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน แต่ความท้าทาย คือ การขาดการฝึกอบรมเฉพาะทางสำหรับครูและข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน

แม้งานวิจัยส่วนใหญ่จะชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ฐานพื้นที่เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถขับเคลื่อนได้ด้วยนวัตกรรมการสอนของครูแม้ในพื้นที่ขาดแคลนทรัพยากร อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จดังกล่าวยังคงติดหล่มอยู่กับข้อจำกัดด้านทักษะเฉพาะทางในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขั้นสูง และการขาดแรงสนับสนุนเชิงโครงสร้างจากวิสัยทัศน์การบริหารที่ส่งเสริมความเป็นอิสระของครูอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการนำกรอบแนวคิดไปปฏิบัติจริงให้เกิดความยั่งยืน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษากรอบแนวคิดการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่บูรณาการทั้งระบบบริหารจัดการและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน เพื่อเปลี่ยนผ่านจากแนวคิดเชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

การบริหารสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม

ภาวะผู้นำและการจัดการการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรม Mogas, Palau, Lorenzo, & Gallon (2021) ศึกษาผู้บริหารโรงเรียนในคาตาโลเนีย พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมมาใช้ภายในกลยุทธ์ทางการสอน โดยเทคโนโลยีต้องอยู่ในบริการของการศึกษาและคุณค่าของมนุษย์ต้องเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด การใช้เทคโนโลยีเพื่อสอนแบบเดิมไม่ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง

Hung, & Lim (2022) เสนอแนวคิดภาวะผู้นำจากระดับกลาง โดยเน้นการกระจายภาวะผู้นำไปยังทุกระดับขององค์กร แนวทางนี้สร้างระบบนิเวศที่สนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม ที่ต้องการการยอมรับจากผู้นำระดับกลาง การเรียนรู้ร่วมกัน และการปรับตัวตามบริบท

การจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็น Purnomo, Imron, Wiyono, & Sobri (2024) พบว่า การเปลี่ยนแปลงสู่วัฒนธรรมโรงเรียนฐานดิจิทัลต้องอาศัยกลยุทธ์ที่ครอบคลุมระบบการสอน เทคโนโลยี และองค์กรการพัฒนาโมดูลดิจิทัลและการทำให้การบริหารเป็นดิจิทัลสามารถปรับปรุงการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นวัตกรรมทางการศึกษาต้องอาศัยการจัดการอย่างเป็นระบบ Sitthisomjin et al., (2019) พบว่า ปัจจัยการจัดการนวัตกรรมที่สำคัญประกอบด้วยภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ขององค์กร การจัดการทรัพยากรและนวัตกรรมของโรงเรียน ซึ่งทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็นนี้มีนัยแทรกอย่างชัดเจนว่าผู้บริหารต้องพัฒนากลยุทธ์ที่บูรณาการด้านผู้นำ โครงสร้าง วัฒนธรรม และทรัพยากรเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

การพัฒนาสมรรถนะและการมีส่วนร่วม

การพัฒนาสมรรถนะครูเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารเชิงนวัตกรรม Rehman, Huang, Mahmood, & Zafeer (2025) ทบทวนการพัฒนาวิชาชีพครู STEM พบว่า มีการเน้นการบูรณาการ สหวิทยาการ การปฏิรูปหลักสูตรเชิงนวัตกรรม และการพัฒนาความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีอย่างมีนัยสำคัญ การขยายระยะเวลาการฝึกอบรมและการพัฒนาเฉพาะทางเป็นสิ่งจำเป็น

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จ Limsuwannarot et al., (2024) พบว่า การจัดการแบบร่วมมือที่เน้นความสัมพันธ์ของมนุษย์ การทำงานเป็นกลุ่ม และความยืดหยุ่นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารโรงเรียน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้

แม้งานวิจัยส่วนใหญ่จะชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการกระจายอำนาจการบริหารสู่โรงเรียนเป็นฐาน คือกุญแจสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและยกระดับบรรยากาศการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนเหล่านี้ยังเผชิญความท้าทายสำคัญในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัลเฉพาะทางและการขาดการบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การพัฒนามักขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างได้อย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษากรอบแนวคิดการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่

นวัตกรรมเชิงพื้นที่และเทคโนโลยี

การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสมส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา Rehman et al., (2025) ศึกษาความชอบของครูและนักเรียนต่อห้องเรียนอัจฉริยะในจีน พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติเชิงบวก และตัวแปรทางสังคมประชากร มีผลจำกัดต่อความชอบ การออกแบบควรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายและบริบทการใช้งาน

Barbieri, Roda, & Macchi (2025) เสนอการบูรณาการการจัดการสินทรัพย์กับนวัตกรรมทางสังคมผ่านการคิดเชิงออกแบบสำหรับสถานศึกษา 5.0 แนวทางนี้เน้นการผสานความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์กับเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และยั่งยืน

เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบจัดการ

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนสำคัญของระบบการบริหารการศึกษา Ibrahim et al., (2020) ศึกษาระบบสารสนเทศการจัดการการศึกษาดิจิทัลในช่วงโควิด-19 พบว่า ระบบ iNEIS ได้พัฒนาเพื่อปรับปรุงกระบวนการทางธุรกิจและสนับสนุนระบบการศึกษาแห่งชาติ การนำระบบไปใช้มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและให้บริการที่ดีขึ้นแก่นักเรียน

Adams, & Thompson (2025) ศึกษาการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารโรงเรียน พบว่า AI สามารถช่วยลดภาระงานธุรการ เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร และให้ข้อมูลสำหรับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ อย่างไรก็ตาม การนำมาใช้ต้องคำนึงถึงบริบทของโรงเรียนและความพร้อมของบุคลากร

การวิเคราะห์เชิงพื้นที่สามารถสนับสนุนการตัดสินใจที่อิงข้อมูล Barbieri et al., (2025) ใช้การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในเขตเมือง พบว่า สามารถเปิดเผยรูปแบบความเหลื่อมล้ำและช่วยในการวางแผนเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมทางการศึกษา

แม้งานวิจัยส่วนใหญ่จะยืนยันว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและการบริหารแบบใช้อำนาจตัดสินใจระดับโรงเรียนเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จ อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนจริงยังขาดการบูรณาการเทคโนโลยีและข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สอดรับ

กับบริบทเฉพาะถิ่น ส่งผลให้นวัตกรรมมักไม่ยั่งยืนและเข้าไม่ถึงความต้องการของชุมชน จึงจำเป็นต้องศึกษากรอบแนวคิดการบริหารจัดการเชิงพื้นที่เพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติที่เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความและรายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี ค.ศ. 2020–2025 จากฐานข้อมูลวิชาการระดับนานาชาติ เช่น Scopus, Web of Science, Google Scholar และ ERIC เป็นต้น

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดำเนินการตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้คำสำคัญ (Keywords) ได้แก่ "place-based innovation" AND "educational management" AND "school" รวมถึง "strategic educational management" AND "local community" AND "sustainability" การค้นหาวรรณกรรมทั้งหมด 156 ชิ้น หลังจากการประเมินด้วยเกณฑ์การรวม (Inclusion Criteria) เช่น เป็นบทความวิจัยเดิม มีการสอบทานอย่างเข้มงวด และอยู่ในสาขาการศึกษา ผลการคัดเลือกได้วรรณกรรมจำนวน 48 ชิ้นที่ตรงกับเกณฑ์สำหรับการวิเคราะห์

เครื่องมือวิจัย

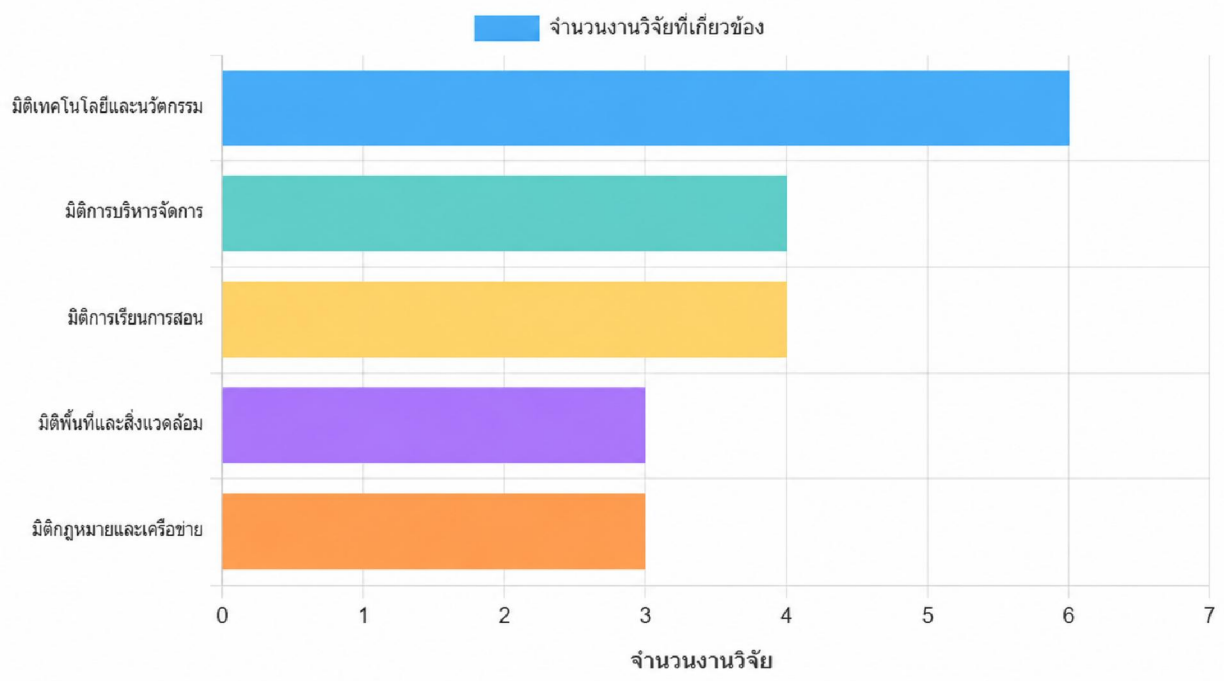
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสกัดข้อมูลสำคัญ จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดพื้นฐาน กลยุทธ์การนำไปปฏิบัติ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และข้อจำกัด/ความท้าทาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจำแนกจัดหมวดหมู่และสังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและนำเสนอในเชิงพรรณนาและสรุปเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ

ผลการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ระหว่างปี ค.ศ. 2020-2025 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและศักยภาพของแนวทางนี้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่เป็นแนวทางที่บูรณาการหลายมิติ ครอบคลุมทั้งการบริหารจัดการ การเรียนการสอน เทคโนโลยี พื้นที่และสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์กับชุมชน ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ประกอบด้วย ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน วัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรม การพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีที่เพียงพอและเหมาะสม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม และระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ นวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่สำคัญรวมถึงการเรียนรู้ฐานชุมชน การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับบริบท (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 จำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความท้าทายสำคัญหลายประการ รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน การขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง ช่องว่างระหว่างการวิจัยกับการปฏิบัติ และความเสี่ยงต่อการเกิดความเหลื่อมล้ำ การแก้ไขความท้าทายเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งรัฐบาล สถานศึกษา ชุมชน และภาคเอกชน กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่นำเสนอในการศึกษานี้สามารถเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ โดยคำนึงถึงบริบทท้องถิ่นและความต้องการที่แตกต่างกัน การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ไม่ใช่การนำแบบอย่างสำเร็จรูปมาใช้ แต่เป็นกระบวนการที่ต้องปรับให้เหมาะสมกับแต่ละบริบทและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาวรรณกรรมที่ครอบคลุม ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่เป็นกระบวนการที่บูรณาการหลายมิติ เมื่อจำแนกลักษณะตามมิติของการบริหารจัดการ พบได้ 5 มิติหลัก ได้แก่

มิติที่ 1: การบริหารจัดการและภาวะผู้นำ ประกอบด้วยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การกระจายอำนาจ การจัดการการเปลี่ยนแปลง และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรม

มิติที่ 2: การเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยการออกแบบการเรียนรู้ฐานชุมชน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย

มิติที่ 3: เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล ประกอบด้วยการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ระบบบริหารจัดการเรียนรู้ (LMS) และการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสนับสนุนการเรียนรู้และการบริหาร

มิติที่ 4: พื้นที่และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ท้องถิ่น และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มิติที่ 5: ชุมชนและเครือข่าย ประกอบด้วยการสร้างความร่วมมือกับชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการสร้างเครือข่ายกับสถาบันอื่น ๆ เพื่อสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้

ปัจจัยความสำเร็จที่เด่นชัด คือ ความจำเป็นในการพัฒนานโยบายและกรอบการสนับสนุนที่ชัดเจน การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มอย่างเป็นระบบ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่เสมอภาค และการสร้าง

ระบบประเมินผลที่สะท้อนถึงความสำเร็จเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ซึ่งทำให้งานวิจัยนี้มีคุณูปการต่อการออกแบบนโยบายการศึกษาในอนาคต

การวิจัยในอนาคตควรเน้นการศึกษาผลกระทบระยะยาว การเปรียบเทียบข้ามบริบท การใช้เทคโนโลยีเกิดใหม่ ประเด็นความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมและการพัฒนาเครื่องมือประเมินที่เหมาะสม เพื่อสร้างฐานความรู้ที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นและสนับสนุนการพัฒนานโยบายและการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ในยุคที่การศึกษาเผชิญกับความท้าทาย และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่เป็นแนวทางที่มีศักยภาพ ในการสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการเรียนรู้จากประสบการณ์จะนำไปสู่การบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย 5 มิติสำคัญ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การค้นพบความสอดคล้องกับแนวโน้มปัจจุบัน

การค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวโน้มการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจและความเป็นอิสระของสถานศึกษา (School-Based Management) ดังที่ Greany, & Higham (2020); Limsuwannarot et al., (2024) ได้ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายที่ซับซ้อน กรอบแนวคิด 5 มิตินี้จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำหรับผู้บริหารในการวิเคราะห์และวางแผนกลยุทธ์ได้อย่างครอบคลุม

2. ความโดดเด่นของมิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ความโดดเด่นของมิติเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายได้จากผลกระทบของการปฏิรูปการศึกษาทั่วโลกที่ถูกเร่งด้วยการระบาดของโรคโควิด-19 (Ibrahim et al., 2020) ซึ่งผลักดันให้สถานศึกษาต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีใหม่อย่างปัญญาประดิษฐ์ (AI) (Adams, & Thompson, 2025) และการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ในการเรียนรู้ (López-Meneses et al., 2025) ได้เปิดพรมแดนใหม่ให้กับนวัตกรรมการศึกษา อย่างไรก็ตาม การที่เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือยังคงเป็นประเด็นที่ต้องตระหนัก ดังที่ Mogas et al., (2021) ได้ย้ำว่า เทคโนโลยีต้องรับใช้เป้าหมายทางการศึกษา ไม่ใช่เป็นเป้าหมายในตัวเอง

3. มิติการบริหารจัดการและการเรียนการสอน

มิติการบริหารจัดการและมิติการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานของสถานศึกษามาโดยตลอด ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในมิติเหล่านี้ โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Hoque, 2025) ที่สามารถจัดการการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมนวัตกรรมและการพัฒนาสมรรถนะครู (Rehman et al., 2025) ให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการกับเทคโนโลยีและบริบทท้องถิ่นได้

สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันไม่ใช่เพียงการรักษาระบบให้ดำเนินต่อไปแต่เป็นการนำพาองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีวิสัยทัศน์ ซึ่งต้องการผู้นำและบุคลากรที่มีศักยภาพสูง

4. มิติพื้นที่และสิ่งแวดล้อม และชุมชนและเครือข่าย

มิติพื้นที่และสิ่งแวดล้อมและมิติชุมชนและเครือข่าย แม้จะมีความถี่ในการกล่าวถึงน้อยกว่า แต่กลับเป็นองค์ประกอบที่สร้างความแตกต่างและนิยามความเป็นนวัตกรรมเชิงพื้นที่ได้อย่างชัดเจนที่สุด การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้

ที่ยืดหยุ่นและการสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งกับชุมชน (Oragun, Boriboon, & Moonpom, 2020) คือ กลยุทธ์ที่เปลี่ยนโรงเรียนจากสถาบันที่แยกตัวออกจากสังคม ให้กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง

ในเชิงนโยบายและปฏิบัติ ผลการวิจัยมีนัยสำคัญที่ชัดเจน คือ หน่วยงานส่วนกลางต้องปรับบทบาทสู่การสนับสนุนทรัพยากรตามความแตกต่างของพื้นที่ (Context-Based) ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้กรอบ 5 มิตินี้เป็นเครื่องมือวินิจฉัยเพื่อทลายข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ โดยการเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนอย่างเหนียวแน่น ท้ายที่สุด นวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพจึงไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่คือ การสร้างระบบนิเวศที่อนุญาตให้สถานศึกษามีอิสระในการนำศักยภาพท้องถิ่นมาขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติจริงสร้างคุณค่าที่เป็นรูปธรรมต่อสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งรวมถึง การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่เชื่อมโยงกับบริบท การสร้างศักยภาพแรงงานท้องถิ่น และการส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม การนำกรอบแนวคิด 5 มิติมาปฏิบัติต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการสร้างความชัดเจนในบทบาทและความรับผิดชอบ ระเบียบการกำกับดูแล และการสร้างการไหลเวียนของสารสนเทศจากพื้นที่ขึ้นไปถึงระดับนโยบาย

สรุป

จากผลการศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมจากฐานข้อมูลวิชาการระดับนานาชาติที่ตีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 2020-2025 การวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมแนวคิดพื้นฐาน กลยุทธ์การนำไปปฏิบัติ และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผลการศึกษา พบว่า การบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ คือ หัวใจสำคัญของการสร้างความยั่งยืนทางการศึกษา ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเสริมสร้างทุนมนุษย์ที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในระยะยาว ในระดับนโยบาย หน่วยงานส่วนกลางต้องปรับบทบาทสู่การเป็นผู้สนับสนุนคล่องตัว โดยการปรับเปลี่ยนระเบียบเพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) ที่เอื้อต่อความยืดหยุ่นด้านงบประมาณและหลักสูตร พร้อมทั้งส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ เพื่อให้การกำหนดนโยบายตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ที่แม่นยำ ในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารต้องเปลี่ยนจากผู้สั่งการเป็นผู้นำนวัตกรรมที่เน้นกลยุทธ์การบริหารสมรรถนะครู ให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ฐานชุมชนได้จริง ควบคู่กับการบริหารจัดการทรัพยากรและแรงต้านทานการเปลี่ยนแปลงผ่านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนานโยบายที่สนับสนุนนวัตกรรมเชิงพื้นที่

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนานโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ การสร้างกรอบการประเมินที่เหมาะสม และการให้ความเป็นอิสระแก่โรงเรียนในการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (Pholphithuk, Pailai, & Thummarat, 2020; Limsuwannarot et al., 2024)

2. การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ทั่วถึงและมีคุณภาพเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและด้อยโอกาส (Purnomo et al., 2024; Gumilao, 2025) นโยบายควรเน้นการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี โดยลงทุนในการพัฒนาระบบ GIS ระดับท้องถิ่น การฝึกอบรมครูด้านเทคโนโลยี และการสร้างจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตชุมชน

3. การพัฒนาระบบสนับสนุนโรงเรียน

การสร้างระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญสำหรับความสำเร็จของการบริหารแบบมุ่งเน้นโรงเรียนเป็นฐาน ระบบนี้ควรรวมถึงการให้คำปรึกษาทางวิชาการ การพัฒนาวิชาชีพ และการแบ่งปันทรัพยากรและแนวปฏิบัติที่ดี

4. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วน

นโยบายควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน และสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างระบบนิเวศที่สนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษา (Hung, & Lim, 2022; Zheng, Yan, & Xu, 2025) การสร้างกลไกความร่วมมือที่ชัดเจนและยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็น

องค์ความรู้ในการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการในการบริหารสถานศึกษาด้วยนวัตกรรมเชิงพื้นที่” ซึ่งเป็นการสังเคราะห์จากวรรณกรรมระหว่างปี ค.ศ. 2020–2025 และขยายขอบเขตความเข้าใจจากงานเดิมใน 3 ประการสำคัญ

1. มิติการบูรณาการนวัตกรรมกับบริบทพื้นที่ (Contextual Integration)

จากการศึกษาจากงานวิจัยก่อนหน้า Smith, & Johnson (2023) และ Greany, & Higham (2020) มักมุ่งเน้นเพียง แนวคิดนวัตกรรมหรือการกระจายอำนาจในการบริหารแยกส่วนกัน แต่ผลการสังเคราะห์ในครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างนวัตกรรมเชิงพื้นที่ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และการเรียนรู้ฐานชุมชน ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดใหม่ที่ผสานทั้งองค์ความรู้เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ

2. การสร้างแบบจำลองการบริหาร 5 มิติ (Five-Dimensional Framework)

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยก่อนหน้า (Sitthisomjin et al., 2019; Hung, & Lim, 2022) มักเน้นปัจจัยบางมิติ เช่น การบริหารจัดการหรือเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ผลการสังเคราะห์ครั้งนี้ได้เสนอแบบจำลองใหม่ ที่รวม 5 มิติ ได้แก่ การบริหารจัดการ การเรียนการสอน เทคโนโลยีและนวัตกรรม พื้นที่และสิ่งแวดล้อม และชุมชนและเครือข่าย ซึ่งทำให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาสถานศึกษาในฐานะระบบนิเวศทางการศึกษา (Educational Ecosystem) ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

3. การขยายแนวคิดสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainability-Oriented Innovation)

ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้าที่มุ่งเน้นเพียงผลลัพธ์ทางการจัดการศึกษา ผลการศึกษานี้ได้เชื่อมโยงนวัตกรรมเชิงพื้นที่กับแนวคิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ผ่านการใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ (GIS) การออกแบบพื้นที่สีเขียวในโรงเรียน Barbieri et al., (2025) และการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะผู้ร่วมสร้างคุณค่า (Co-creation) จึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้ “นวัตกรรมเชิงพื้นที่” มีมิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การนำไปใช้ประโยชน์

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้สามารถประยุกต์ได้ใน 3 ระดับหลัก

1. ระดับนโยบาย (Policy Level)

ใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาที่ใช้บริบทพื้นที่เป็นฐาน โดยเฉพาะในการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารแบบกระจายอำนาจ (School-Based Management) ที่สอดคล้องกับแนวทางของ (Limsuwannarot et al., 2024)

2. ระดับสถานศึกษา (Institutional Level)

ผู้บริหารสามารถใช้กรอบแนวคิด 5 มิติเป็น “คู่มือกลยุทธ์” เพื่อออกแบบแผนพัฒนานวัตกรรมในโรงเรียนทั้งด้านเทคโนโลยี พื้นที่ และการเรียนรู้ฐานชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทจริง

3. ระดับชุมชนและสังคม (Community Level)

ส่งเสริมให้โรงเรียนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน (Learning Hub) และเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยบูรณาการทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีเพื่อสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม

สรุปความสำคัญ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมิได้เพียงยืนยันแนวคิดเดิม แต่ได้ “ขยายและบูรณาการ” องค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนบทบาทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจากองค์กรผู้จัดการศึกษา สู่ระบบนิเวศแห่งนวัตกรรมเชิงพื้นที่ (Place-based Educational Innovation Ecosystem) ที่ขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือ ความรู้ และความยั่งยืนอย่างแท้จริง

References

Adams, D., & Thompson, P. (2025). Transforming school leadership with artificial intelligence: Applications, implications, and future directions. *Leadership and Policy in Schools*, *24*(1), 77-89. https://doi.org/10.1080/15700763.2024.2411295

Ariel, Y., Cohen, N., & Davidovitch, N. (2023). Place-based education in diverse urban communities: The case of Israel. *Journal of Urban Affairs*, *45*(8), 1537–1555. https://doi.org/10.1016/j.jue.2023.06.003

Bakar, S. A., Lee, M. H., & Parveen, S. (2023). Exploring the relationship between school-based management and school climate using PISA data. *Asia Pacific Education Review*, *24*(4), 521–538. https://doi.org/10.1007/s12564-023-09846-0

Barbieri, N., Roda, I., & Macchi, M. (2025). Transforming learning environments: Asset management, social innovation and design thinking for educational facilities 5.0. *Education Sciences*, *15*(8), 967. https://doi.org/10.3390/educsci15080967

Chaemchoy, S. (2020). Secondary school management innovation for creating innovators. *Journal of Education Naresuan University*, *22*(2), 193–213.

Greany, T., & Higham, R. (2020). Place-based governance and leadership in decentralized school systems: Evidence from England. *Journal of Education Policy*, *35*(6), 844–865. https://doi.org/10.1080/02680939.2020.1792554

Gumilao, J. (2025). Leveraging technology and research to shape educational policy. *Journal of Education and Learning Reviews*, *2*(3), 21-30. https://doi.org/10.60027/jelr.2025.1429

Hoque, K. E. (2025). Introduction changing roles of educational managers. In *The changing roles of educational managers*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-96-1086-0_1

Hung, D., & Lim, M. (2022). School-to-school networks for sustaining education innovation change: Situating teacher leaders at every middle of the system. In D. Hung, L. Wu, & D. Kwek (Eds.), *Diversifying schools*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-16-6034-4_9

Ibrahim, F., Susanto, H., Haghi, P. K., & Setiana, D. (2020). Shifting paradigm of education landscape in time of the COVID-19 pandemic: Revealing of a digital education management information system. *Applied System Innovation*, *3*(4), 49. https://doi.org/10.3390/asi3040049

Jones, D. A. (2025). Integrating STEM education in sustained deep rural schools: Innovative strategies for multi-grade, multi-subject classrooms. *Frontiers in Education*, *10*, 1-15. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1569489

López-Meneses, E., Palomero-Ilardia, I-M., Pelícano-Piris, N., & Morales-Cevallos, M-B. (2025). Harnessing intelligent GISs for educational innovation: A bibliometric analysis of real-time data models. *Education Sciences*, *15*(8), 976. https://doi.org/10.3390/educsci15080976

Limsuwannarot, O., Chanma, C., & Jarujittipan, P. (2024). Developmental guidelines to be an educational innovative organization for the basic schools in the education sandbox of Thailand. *Asia Social Issues*, *17*(3), e254720. https://doi.org/10.48048/asi.2024.254720 [in Thai]

Mogas, J., Palau, R., Fuentes, M., & Cebrián, G. (2021). Smart schools on the way: How school principals from Catalonia approach the future of education within the fourth industrial revolution. *Learning Environments Research*, *25*(3), 875–893. https://doi.org/10.1007/s10984-021-09398-3

Oragun, U., Boriboon, P., & Moonpom, D. (2020). Conceptual framework and Research Direction of Innovations Educational Management Research to Sustainable Development: Thailand Education Reform 4.0. *Journal of Education Rajabhat Maha Sarakham University*, *17*(1), 29–43. [in Thai]

Pholphithuk, V., Pailai, T., & Thummarat, P. (2020). The proposed policy for developing education management in Nakhon Phanom province based on the 20-year national education plan. *Journal of Roi Et Rajabhat University*, *14*(3), 81–92. [in Thai]

Purnomo, E.N., Imron, A., Wiyono, B.B., & Sobri, A.Y. (2024). Transformation of digital-based school culture: Implications of change management on virtual learning environment integration. *Cogent Education*, *11*(1), 1-17. https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2303562 [in Thai]

Rehman, N., Huang, X., Mahmood, A., & Zafeer, H.M.I. (2025). Emerging trends and effective strategies in STEM teacher professional development: A systematic review. *Humanities and Social Sciences Communications*, *12*(1), 1-23. https://doi.org/10.1057/s41599-024-04272-y

Sitthisomjin, J., Somprach, K., & Phuseeorn, S. (2019). The effects of innovation management on school performance of secondary schools in Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, *41*(1), 34–39. [in Thai]

Smith, J. K., & Johnson, L. M. (2023). Place-based innovation in educational management: Conceptual framework and practical implications. *International Journal of Educational Innovation*, *15*(2), 145–162. https://doi.org/10.1016/j.ijedinno.2023.145162

Zheng, M., Yan, S., & Xu, S. (2025). Digital economy, industry-academia-research collaborative innovation, and the development of new-quality productive forces. *Sustainability*, *17*(1), 1-23. https://doi.org/10.3390/su17010318.